

The formation of national style and morphological features of Ukrainian font shapes in the context of their historical formation and development is highlighted. The role of the famous Ukrainian artist G.

Narbut and his followers in the creation of various typesetting and drawing set of Ukrainian alphabet is emphasized. The examples of scientific and creative approach to revival of the national font of modern graphic artists are described.

Key words: font, type forms, national fonts, alphabetic font.

УДК 7.071.2

Інеса Палумбо Де Віво

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА ПРИКАРПАТТЯ КІНЦЯ 1970-Х – 1980-Х РР. НА ПРИКЛАДІ ТВОРЧОСТІ М. ВАРЕННІ-МОЛОДШОГО

В статті висвітлено особливості розвитку образотворчого мистецтва Прикарпаття кінця 1970-х – 1980-х рр., й виявлено тенденцію глибинного вивчення та відтворення національної тематики. Проведено короткий огляд творів найбільш визначних митців Прикарпаття цього періоду. Яскравою сторінкою цього дослідження виступає творчість М.Варенні-молодшого, присвячена Гуцульщині. З метою залучення найбільш достовірної інформації для дослідження, при зустрічі з митцем було використано прийом інтерв'ювання.

Ключові слова: Прикарпаття, «соцреалізм», національна тематика, Гуцульщина, тематична картина.

До цього часу висвітлення особливостей образотворчого мистецтва періоду «соцреалізму» на Прикарпатті не були предметом детального вивчення та аналізу. Саме зараз актуальним є питання про те, як вирізнити із творчої спадщини те, що було лише даниною часу, від справді цінних мистецьких пошуків та утверджень. Сьогодні важливим є свіжий погляд на дослідження цієї проблеми з позиції нового, вже ХХІ ст. В живописі офіційного мистецтва Прикарпаття кінця 1970-х – 1980-х років з'являються твори, позначені високим художнім рівнем та пошуком національної мови.

Малодослідженою є творчість М.Варенні-молодшого (крім невеликих характеристик окремих творів та стислих біографічних даних). На прикладі творчого доробку М.Варенні в пропонованій статті простежено розвиток образотворчого мистецтва Прикарпаття кінця 1970-х – 1980-х рр.

Образотворче мистецтво Прикарпаття кінця 1970-х–1980-х рр., як і особливості його розвитку, в українському мистецтвознавстві є мало дослідженими. Спільна праця авторів науково-популярного нарису «Мистецтво оновленого краю» (1979) Я.Запаско, В.Овсійчук, О.Чарновський, С.Степко [3] дає стисло характеристику станкового живопису мистецького колективу Івано-Франківська періоду 1939–1977 рр. Короткий огляд музейної колекції творів живопису місцевих митців подає М.Якібчук в альбомі «Івано-Франківський художній музей» [4]. Більш широкий огляд творів малярства представлений в альбомі «Художники Івано-Франківщини» Б.Губаля, М.Аронця [5] та в дисертації І.Чмелик «Художнє життя та мистецький процес Івано-Франківщини кінця ХІХ – ХХ ст.»(2006)[7]. Твори М. Варенні-старшого, короткий життєвий і творчий шлях подано в каталозі І. Слов'янки «Ювілейна виставка творів живопису і графіки М.Варенні» [6]. Незважаючи на перелічені спроби, ця проблематика залишається маловивченою, а творчість яскравого виразника «народного мистецтва» Прикарпаття кінця 1970-х–1980-х рр. М.Варенні-молодшого залишається й досі не розглянутою.

Мета дослідження полягає в аналізі розвитку образотворчого мистецтва Прикарпаття кінця 1970-х – 1980-х рр., в умовах радянської системи. Дана стаття також є спробою показати дійсний стан офіційної творчості митців того часу та їх усвідомленого вибору власного творчого спрямування. Для досягнення мети у дослідженні використаний приклад творчості члена Національної спілки художників України М.В.Варенні.

В 70–80-х роках в Україні відбулося загальне розчарування в соціалістичних ідеях, постала дискредитація офіційної ідеології. Як зауважує О.Петрова: «...в кінці 1970-х років влада вже дбала про міжнародну репутацію «соціалізму з людським обличчям» перед дипломатичними представництвами, розташованими в Москві, і перед Організацією Об'єднаних Націй на конгресах за кордоном» [1, с. 489]. «Ідеологічні установи Києва трималися «генеральної лінії партії» аж до розпаду СРСР. Усе це у художньому колі початку 1980-х років, яке «радянщини» тотально не сприймало, підсилювало дуалізм свідомості» [1, с. 490–491], пов'язаний вже з європейськими

мистецькими віяннями. Митці 80-х ...пізнавали примхи екзистенційного буття, безодню підсвідомості, нові критерії мислення та почувань [1, с. 491]. Загалом для більшості немічність ідеології була вже очевидною [1, с. 495].

Друга половина 80-х стала часом неспокою, за висловлення М.Бахтіна, «неготового буття». Спілка художників України, зосереджена на всеохоплюючому контролі та організації помпезних виставок пізньої брежнєвської доби, затулялася від життєвої новизни [1, с.496].

В офіційному мистецтві Прикарпаття кінця 70-х та 80-х рр.. підвищується інтерес до культури, релігії, ідеалістичних немарксистських вчень, західного способу життя і мислення. Незважаючи на несприятливі умови розвитку, прикарпатське мистецтво у 80-х роках продовжує розвиватися, адже саме в цей період були створені умови пробудження української свідомості, накопичення національно-культурного потенціалу. Внаслідок цього відбуваються зміни в образотворчому мистецтві (авангардистські течії і національна тематика). Серед основних напрямів оновлення і перспективного розвитку офіційного мистецтва Прикарпаття – проблематика буття особи, нації і держави, національні традиції та їх оновлення відповідно до вимог часу, глибокий патріотизм [2].

Характерною ознакою офіційного мистецтва Прикарпаття 1979–1980-х рр. є плідна праця активного творчого ядра, глибоко насиченого національно-регіональною традиційністю. Його ж розвиток полягає у постійному збагаченні пластичного виразу і прагненні широкого охоплення найрізноманітніших явищ тодішньої дійсності. Особливості розвитку офіційного мистецтва Прикарпаття кінця 70-х та протягом 80-х рр. ми пропонуємо розглянути на конкретних прикладах. А саме: М.Варення-старший, І.Лобода, П.Сахро, О.Коровай, М.Фіголь, М.Варення-молодший.

«Майстром високої мистецької культури і широкого творчого діапазону зарекомендував себе М.Варення.»[3, с.41] (Старший). «Найбільшу увагу художник приділяє образу сучасної Гуцульщини... картина «Господарі полонини» (1974–1975) ...по сучасному осмислена оповідь про Гуцульщину; край постає перед нами через духовно глибокий образ людини, сильної і роботящої, гордої своєю великою любов'ю до рідної землі» [3, с. 41]. «Портрет майстра гуцульської різьби по дереву В.Гуза» (1980), на якому портретований майстер зображений під час роботи над своїм новим творінням, знаходиться в оточенні краси дерев'яного різьбярства. «На веранді»(1983), побутовий натюрморт. Загальна кольорова гама натюрморту справляє враження легкої, прозорої сріблості. Особливе місце у творчості Варенні-старшого займає твір «Викладачі-засновники Косівського училища прикладного мистецтва» (1989) [6].

Здебільшого у портретному жанрі працює І.Лобода. Це образи гуцулок, верховинок, легінів, трактованих декоративно та зображених здебільшого на тлі рідної природи. У жанрі портрету часто творить в той час П.Сахро. Слід при цьому зауважити, що йому близькі ті люди, яких він малює, близькі життєвим наповненням і неспокоєм, простотою і щирістю. Значне місце у творчості Сахра посідає краєвид. Основна тема його робіт – Карпати, трактовані декоративно і певною мірою споглядально [3, с. 42], [4, с. 84]

Основним видом творчих напрямів тих років залишаються пейзажні твори О.Коровая. В них відчувається духовна потреба майстра поділитися настроями, нав'язаними красою місцевої природи («Весна». 1977. Із циклу «Городенківщина»). Не менш психологічним є створений майстром образ гуцулки (Портрет Параски Харук. 1981. Із циклу «По Карпатах») [5, с. 39].

М.Фіголь у пошуках лаконічної стилізації втілював її у широкому діапазоні власних захоплень: портрет і краєвид, історична сцена і натюрморт. «Основну сторінку творчої діяльності Фіголя займає історичний живопис, минуле нашої Батьківщини, у відтворенні якого він намагається бути максимально об'єктивним... Центр уваги художника – Стародавній Галич, його зв'язки з Новгородом, образи Данили Галицького, Ярослава Осмомисла, Олександра Невського...» [3, с. 43] («Олекса Довбуш», 1979; «Галич. 1221 рік. Данило Галицький і новгородський князь Мстислав Удалий», 1977) [4, с. 90; с. 114].

Особливості розвитку образотворчого мистецтва Прикарпаття кінця 1970–1980-х рр. пропонуємо розглянути зокрема на прикладі творчості члена Івано-Франківської Національної спілки художників України М.Варенні-молодшого. Варення Микола Васильович-молодший народився 20 травня 1942 року в с.м.т.Калинове, Попаснянського р-ну, Луганської області. Першими зображеннями майбутнього художника були копії картинок з книжок, виконані олівцем, у віці 6-14 років. Навчаючись у школі малюнки Миколи вчителі виділяли як кращі. Однак, за словами самого художника: «...в ті роки про своє майбутнє як художника не помишляв, мріяв стати льотчиком, або моряком. Про Косівське училище дізнався від М.Р.Варенні-старшого, коли він гостював у нас, в Калинові. Мені було років 12–13. Тоді вперше він показав мені, як треба малювати, і мене вразило наскільки вільно Микола Романович володіє олівцем, миттєво виконуючи замальовки різних типів.

Після 7-го класу, за порадою М.Варенні-старшого, я поїхав до Косова, де в 1957–1962-х роках навчався в Косівському училищі народних художніх промислів. Моїми вчителями були – М.Варення (рисунок, живопис), В.Шут, Добринов, Анденко, О.Соломченко (рисунок, живопис) Малявський, В.Гуз, М.Федірко (різьблення по дереву). В Косові та околицях часто виходив на природу, робив замальовки олівцем, перші етюди олійними фарбами. То були навчальні роботи. Після закінчення училища отримав спеціальність «Майстер з художньої обробки дерева». 1962–1965 рр. – служба в армії в Новгородській обл. (Росія). 1966–1972 рр. – студент Київського державного художнього інституту, живописний факультет. Викладачі: Л.Витковський, В.Забашта, В.Шаталін, В.Пузирьков, В.Виродова – реалістична школа. 1970 – 1971 рр. – переддипломна практика в с. Кривопілля, що на Гуцульщині, куди їздив разом з М.Варення-старшим. Закладене в цей період творче підґрунтя (численні ескізи) послужило у визначенні тематики для дипломної роботи» [8].

Деякі факти його творчого життєпису наведено нижче. Дипломну роботу, «Карпатська легенда»(1972), М.Варення захистив з відзнакою. У 1973 році «Карпатська легенда» експонувалась в Києві на Республіканській молодіжній художній виставці. Представлений молодим митцем був також натюрморт «З минулого», створений під час літньої практики в с. Кривопілля, Верховинського району. В 1972 р. М.В.Варення взяв направлення на роботу до Івано-Франківського художньо-виробничого комбінату. Відтоді постійно проживає і працює в Івано-Франківську. Роки навчання в Косові та літні пленери в с. Кривопілля відклали свій відбиток та спрямували молодого спеціаліста у тематичному виборі творчості, присвяченому здебільшого Гуцульщині. Першим твором на посаді художника-живописця став натюрморт - «Обід чабанів» 1972 р. Івано-Франківська обласна художня виставка, того ж року, а у 1975 р. «Весільні турботи». Того ж року його тематична картина була представлена на Республіканську молодіжну виставку в Києві. 1977 рік. М.В.Варення прийнятий в члени Національної спілки художників України. 1978 рік. Картина «Вечір в Кривопілля». Була виставлена на зональній художній виставці Західних областей України в Києві – 1979 рік., присвячена возз'єднанню Західних областей України. 1979 рік. Художня виставка західних областей України в Москві – жанрова картина «Весільні турботи». Робота закуплена Спілкою художників СРСР.

Для об'єктивного з'ясування творчих принципів та засад 04.05.2013 року, під час бесіди з М.В.Варення, нами митцю була запропонована тематична низка запитань, які нижче публікуємо деякі з них.

- Чи став би Микола Варення-молодший художником, якби в його життєвому шляху не було Миколи Варенні-старшого?

- Не впевнений. Важко відповісти однозначно на це запитання. Але вплив Миколи Романовича на вибір моєї творчої долі був дуже великий. Після вступу в Косівське училище, визначився мій життєвий шлях. Почав працювати над самонавчанням, самовдосконаленням, постійно консультувався у Миколи Варенні-старшого. Мій перший творчий прорив відбувся на 4 курсі. Я відчув «смак» живопису. На літній практиці працював над пейзажем в селі Калинове – місток через річку (олія). Микола Варення-старший був для мене справжнім Учителем.

- Працюючи вже на посаді художника-живописця в Івано-Франківському художньому комбінаті, в майстерні Миколи Романовича, про що ви з ним спілкувалися, можливо дискутували?

- Здебільшого про мистецтво, книги з ілюстраціями картин часто розглядали. Ренесанс, імпресіонізм, постімпресіонізм та ін. Часто зауважували, що на картинах все красиво, відсутня драматичність, історичні факти, реальність життя. Ми також постійно аналізували наші власні твори, визначали свої помилки, недоліки та шляхи їх подолання. Манера виконання кожного з нас була різною. Я прагнув відійти від київської школи, від школярства, від традиційності, шукаючи власний стиль. Про таку творчу співпрацю можна тільки мріяти!

- Коли М.Варення-молодший відчув своє становлення як самостійного художника і сформував власне творче «обличчя»? В яких творах це відобразилося?

- Картина «Весільні турботи» (1975) – власний пошук і композиційна знахідка. 1979 рік – триптих «Літо». В процесі цієї творчої роботи та з її завершенням, я відбувся як художник. Цей триптих я опрацьовував з класичним підходом. Продовженням мого самоствердження як митця стали роботи 1979 року – «Гроза насувається», «Гуцульські візерунки». А твір «Будуємось» став для мене остаточним формуванням творчої особистості. В ній я інтуїтивно винайшов власний «короткий, фактурний мазок».

- Можливо, колись, аналогічна техніка, побіжно побачена, уклалася в пам'яті на підсвідомому рівні, з часом проявилася?

- Так. Імпресіоністи Альфред Сіслей, Клод Моне, Поль Сезан, Поль Гоген вплинули на мене. Мої роботи «Пора сінокосу», «Завжди живий», виконані вже в техніці «короткого, фактурного мазка».

- У власному творчому сприйнятті митця, Світ Гуцульщини – це...?

- Красивий край, з багатою народною творчістю, казковою природою, працьовитими та доброзичливими людьми. Гуцули приймали і гостили нас з відкритою душею. Це етнічно багатий край з глибокими традиціями, таємничими легендами.

- Особистий погляд М.Варенні-молодшого на «народне мистецтво» Гуцульщини, його втілення та відтворення в полотнах?

- Понад усе, дуже серйозне ставлення. Надзвичайно полюбив усі його види. Різьблення, народний одяг, вишивку, ткацтво та ін.. У своїх роботах уникав «чистого етнографізму». Це не самоціль. Завжди творчий і живописний підхід.

- Як вплинув на власну творчість період «соц. реалізму», згідно з гаслом про те, що мистецтво повинне бути зрозумілим «широким масам»?

- «Соцреалізм» мене драгував. Зовсім не надихав. Це було ідеологічне спрямування. Я жив в тій системі, був реалістом, але уникав негативу, «брудного» реалізму. Шукав красиві сторони життя. Я прихильник гуманістичного життя, в якому, на жаль, присутня і драматична сторона.

- Чи вплинув на творчість період набуття статусу Незалежності України?

- Не вплинув ніяк. В кінці ХХ ст. я кардинально повернув свою діяльність. У 1990 році вийшов з компартії. З'явилося багато різних партій, але я хочу бути незалежним митцем, без диктату жодної партії. У творчі роботи ніколи не вводив портрети вождів і політичних діячів. Саме тому я і не отримав звання Заслуженого художника України. Політика і творчість для мене речі категорично несумісні. Я за незалежну, вільну творчість. До модернізму ставлюсь негативно. Це «стіна», від якої нема куди йти далі...

- На власну думку, які митці ХХ ст. найбільш творчо відтворили Світ Гуцульщини?

- О.Новаківський, Р.Сельський, І.Труш. З наших місцевих митців це – М.Варення-старший, П.Сахро, І.Лобода, М.Фіголь.

- Що корисного зробив М.Варення-молодший в роки свого управління Спілкою художників, 1982 – 1990 рр. ?

- В мене не було «любимчиків», всі були рівні. Спілка виросла, було прийнято понад двадцять нових членів спілки. Організували чисельні виставки, працювали над забезпеченням митців майстернями, з власного та нежитлового фондів. Все одно мене критикували, адже всім не догодиш. В 1990 році завершив цю діяльність.

Зважаючи на вищесказане, зауважимо, що прерогативне місце у своїй творчій діяльності, присвяченій Гуцульщині, М.Варення-молодший надає жанровим картинам, написаним в кінці 1979 – поч..1980-х років: триптих «Літо»(1979); «Гроза насувається»(1979), «Гуцульські візерунки»(1979); «Будуємось» (1982), як наголосив автор, в період його мистецького самоствердження.

Про твір «Літо», М.Варення розповідає: «Писався триптих мені, як пісня линула. Не міг дочекатися ранку, щоб продовжити творчу працю. Зміст «літа» в моїй оповіді це – розквіт природи, народження дітей, єдність людини з природою, її буйні плоди. А її узорчастість знаходить своє відображення в узорчастості одягу. Веселка – краса після свіжого дощу. В центрі триптиху – Карпатська Мадонна». Того ж року твір експонувався на Івано-Франківській обласній художній виставці, зональній художній виставці у Львові, на виставці західних областей України в Києві та у 1980 році в Москві, на виставці, присвяченій Воз'єднанню західних областей України.

Важливими є думки майстра з приводу його твору «Гроза насувається» (1979). «Я прагнув передати тривожний стан природи перед грозою. Сильно захмарилося, перша блискавка вже влучила в ліс. Перш, ніж почнеться злива, горяни повинні встигнути скласти сіно у скирти»[8]. Робота виконана в сріблясто-блакитних та зеленуватих відтінках холодної гами кольорів і побудована на стику чітких контрастів світла і тіні. Того ж року представлена на Івано-Франківській обласній художній виставці. З приводу натюрморту «Гуцульські візерунки» (1979) зауважимо наступне: «Червоне освітлення від лампи використали для нової, незвичайної кольорової гами. Зобразили побутові речі гуцулів, одяг. Прагнули передати пластику гуцульських орнаментів, ліній. Писали разом з Варення-старшим вдень, в його майстерні, задля передачі інтенсивності червоного світла зашторювали вікна» [8]. Того ж року натюрморт експонувався на Івано-Франківській обласній художній виставці, присвяченій Воз'єднанню західних областей України. Жанровий твір «Будуємось» (1982)був доволі символічним за словами автора: «Будівництво нового дому символізується з побудовою нового життя. Ми звикли будувати, а не руйнувати. Такі були часи. На

картині вечірній стан природи. На Гуцульщині «деревце» встановлюють на дах, як символ закінчення будівництва. Молоко, яким гуцулка усіх напоєє – символ добра і злагоди» [8]. Цей твір експонувався: 1982 рік – Івано-Франківська обласна художня виставка, 1982 – Республіканська художня виставка в Києві. Того ж року картина закуплена Міністерством культури України. Нині знаходиться в Івано-Франківському художньому музеї.

Окрім творів 1979 – 1982 рр., зазначених М.В.Варення як найбільш значних в період його мистецького утвердження, на нашу думку, варто відмітити ще ряд картин автора 1980-х рр., коли він вже із впевненою наснагою працює над тематикою Гуцульщини. Так написане в 1984 р. полотно «Це пора сінокоосу» розповідає нам про один з найбільш важливих періодів з життя гуцулів, коли натхненна праця охоплює усіх селян в заготівлі сіна для худоби на зимовий період. Його косять, висушують та збирають у стоги та скирти. На першому плані картини відтворений момент перепочинку селян, на другому – два ряди косарів, під час активної праці. Твір виконано в холодній гамі кольорів з перевагою зелених відтінків. Картина була представлена того ж року на Республіканську художню виставку в Києві, на якій закуплена дирекцією художніх виставок, Спілкою художників України. Епічне полотно «Завжди живий» 1985 р., за словами митця – «Це символ пам'яті загиблим солдатам на теренах Гуцульщини, в роки Великої Вітчизняної війни» [8]. На картині переважають холодні кольори, що підкреслюють людський сум в єдності з похмурим станом природи. У 1985 р. на Республіканській художній виставці в Києві картину закуплено Спілкою художників України, після чого представлено на художній виставці «Українські митці», в Москві. 1988-й – рік створення ще двох полотен М.Варенні. Це картина «На місці минулих боїв», в якій митець репрезентує жіночу печаль за найдорожчими загиблими людьми. Тут в сумі зображені мати і дочка з квітами в руках, серед відкритої галявини, на фоні карпатських гір і захмареного неба. Ще одним, мажорним твором майстра, є наповнений яскравим сонцем, у стані після дощу, карпатський краєвид «Розпогодилось».

Висновки. В мистецькому житті Прикарпаття, як і в цілому на Україні, відбувалася жорстка регламентація та ідеологічний контроль творчого процесу. Критика мистецтва модернізму знаходила своє вираження в художній творчості прикарпатських митців. Однак митці знаходили тематику в межах офіційного стилю поза ідеологічним спрямуванням. Це виявилось зокрема у їх зверненні до національних традицій, піднесенні ролі «народного мистецтва» та його поглибленого вивчення. Відчутним стає пріоритет творчої індивідуальності, про що свідчить творчість Варенні-молодшого. В офіційному мистецтві Прикарпаття досліджуваного періоду відбувається яскравий творчий прорив – тематика, присвячена Гуцульщини.

1. Історія українського мистецтва : У 5 т. / НАН України. ІМФЕ ім. М.Т.Рильського; голов. Ред. Г.Скрипник, наук. Ред.: Т.Кара-Васильєва. – К., 2007. – Т. 5: Мистецтво ХХ століття. – 1048 с.: іл..
2. Історія світової і вітчизняної культури 5. Українська культура другої половини ХХ століття (загальна характеристика) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-2571.html>
3. Мистецтво оновленого краю/ Я. П. Запаско, В. А. Овсійчук, О. О. Чарновський, С. П. Степко. – К. : Мистецтво, 1979. – 175с., 136 іл.
4. Івано-Франківський художній музей : Альбом / Авт.- I-22 упоряд. М.М. Якібчук. – К. : Мистецтво, 1989. – 128 с.: іл.. – (Скарби музеїв України). – Рез. рос. та англ.. мовами.
5. Художники Івано-Франківщини. Альбом. – Київ : Журнал «Образотворче мистецтво», 2002.
6. Ювілейна виставка творів живопису і графіки М.Варенні, І.Слов'янка. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1997.
7. Чмелик І.В. Художнє життя та мистецький процес Івано-Франківщини кінця ХІХ – ХХ ст. : автореф. дис... канд. мистецтвознавства: спеціальність 17.00.05 « образотворче мистецтво». – Харків, 2006. – 16 с.
8. Інтерв'ю з М.Варення-молодшим. – 04.05.2013, Івано-Франківськ.

В статті освітлені особливості розвитку образотворчого мистецтва Прикарпаття кінця 1970-х–1980-х рр., у виявленні тенденції глибокого вивчення та відтворення національної тематики. Проведено короткий огляд творчості найбільш впливових художників Прикарпаття цього періоду. Ярким прикладом цього дослідження виступає творчість Н.Варенні-молодшого, присвячене Гуцульщині. С метою отримання найбільш достовірної інформації для дослідження, при зустрічі з художником було використано інтерв'ювання.

Ключові слова: Прикарпаття, «соцреалізм», національна тематика, Гуцульщина, тематична картина.

The paper highlights the features of fine art Carpathian late 1970s - 1980s, and showed the tendency of deep learning and play national issues. An overview of the most influential works of the artists of this

period Carpathians. Bright page of this research is the work of M. Varenyya Jr. dedicated Hutsul region. In order to attract the most accurate information for the study, when meeting with an artist reception interviews were used.

Key words: Carpathian, «Socialist Realism» national subjects, Hutsul, thematic picture.

УДК 75.046.3(477)

Наталія Михайлюк

ЧУДОТВОРНА ІКОНА БОГОРОДИЦІ – ОДИГІТРІЇ ЗІ САСІВСЬКОГО ЖІНОЧОГО ВАСИЛІАНСЬКОГО МОНАСТИРЯ

В статті вперше розглядається ікона Богородиці Одигітрії з монастиря сестер Василіянок у с. Сасові Золочівського району Львівської області, як варіант чудотворної белзько – честоховської ікони. Заторкнута історію монастиря, пов'язану з цією іконою. Акцентується увага на малярських особливостях згаданої пам'ятки та розглядається авторський стиль золотарства атрибутованої шати. Шляхом порівняльного аналізу з іконами – варіантами того ж виду визначається час створеної пам'ятки. Віднаходиться можливі географічні і часові межі творення маляра та золотаря шати Сасівської ікони. Вводиться невідому досі пам'ятку в науковий обіг поряд з мало відомими та незнаними копіями белзько – честоховської ікони.

Ключові слова: Сасівська чудотворна ікона Богородиці Одигітрії, монастир сестер Василіянок у с. Сасові, церковні візитації, шати ікон, церковне золотарство, чудотворна ікона Богородиці Одигітрії белзько – честоховської.

Відсутність публікацій та історико-мистецьких досліджень ікони Богородиці Одигітрії з монастиря сестер Василіянок у с. Сасові Золочівського району Львівської області спонукає автора цієї статті запропонувати ввести пам'ятку в науковий обіг. Вона представляє варіант чудотворного белзько – честоховського образу Богородиці з Дітям.

Фото 1.

Ікона майстерного виконання. (фото.1.) Фігури Христа і Богородиці покриті срібною шатою з авторським написом про походження: «Сію шату сооружи інокія Єлизавета Ігумена монастиря Сасовскаго за отпущення гріхов своїх року Божія 1752» [1, арк. 180].

В кінці 90-их років ХХ ст. за Протоігумені Сестер Чину Святого Василя Великого (далі - ЧСВВ) матері Констанції Сенюк ікону було урочисто передано до Головного дому сестер Василіянок у Львові. У радянський час монахині переховували ікону в м. Золочеві у власній квартирі з великим ризиком, що ікону можуть знайти і відібрати, а сестер засудити на ув'язнення. Два попередні століття ікона знаходилася в бічному престолі церкви Воздвиження Чесного Хреста Словітського монастиря сестер Василіянок. Про неї згадується в описі візитацій монастиря за 1763 [2, арк. 177 – 187], 1782 [3, арк. 1 – 9].

Документ Словітського монастиря за 1811 рік фіксує срібну шату ікони у великій вівтарі [4, арк. 1]. Не виключено, що йдеться саме про шату згаданої ікони, оскільки попередні візитації зазначають крім того лише шати на двох центральних намісних іконах іконостасу. Наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття

ікона знаходилася в монастирській каплиці новозбудованого будинку монастиря у Словіті. Про це свідчить недавно розчищений розпис святилища каплиці. Композиція збереженого розпису на центральній стіні по середині відображає раму, орнаментовану квітами [5, с. 437] і підказує місце знаходження запрестольної ікони. Зверху –